

FİNANSAL HİZMETLER SEKTÖRÜNDE FİNANSAL OLMAYAN BİLGİLERİN RAPORLANMASI: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARI ÜZERİNE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA*

Yrd. Doç. Dr. Nuray DEMİREL ARICI**

Arş. Gör. Nihal ALTUN***

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2018; 20(3); 578-607

ÖZ

Günümüzde birçok işletme sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunmakta ve bu faaliyetleriyle ilgili bilgileri paydaşlarına sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla sunmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı, 2011-2015 yılları arasında Türkiye’de finansal hizmetler sektöründe sürdürülebilirlik faaliyetleriyle ilgili finansal olmayan bilgilerin raporlanma düzeyini tespit etmek ve çalışma dönemi itibarıyla bu bilgilere ilişkin trendleri ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışmada, seçilen bankaların sürdürülebilirlik raporları belli kategoriler dahilinde sistematik olarak incelenmiş ve sonuçlar raporlanmıştır. Ayrıca her bir bankanın belirlenen kategorileri ilk yayınladıkları sürdürülebilirlik raporları ile son yayınladıkları sürdürülebilirlik raporlarındaki açıklama düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımlı iki örneklem t-testi ile test edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, "kadın" ve "iş sağlığı ve güvenliği" kategorilerinin açıklama düzeyinde anlamlı bir artış yaşandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik Raporlanması, Bankalar, Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanması

JEL Sınıflandırması: M40, M41, Q56

* Bu çalışma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yrd. Doç. Dr. Nuray DEMİREL ARICI danışmanlığında Arş. Gör. Nihal ALTUN tarafından tamamlanan "Küresel Sürdürülebilirlik Raporlama İlkeleri Çerçevesinde Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanması: Finansal Hizmetler Sektörü Üzerine Bir Çalışma" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Makale gönderim tarihi: 23.01.2018; kabul tarihi: 29.05.2018.

** Manisa Celal Bayar Üniversitesi İşletme Fakültesi İşleme (İngilizce) Bölümü, orcid.org/0000-0002-0504-426X, 0542 587 69 96, nuray.demirel@cbu.edu.tr

*** Bursa Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, orcid.org/0000-0003-1040-443, nihal.altun@btu.edu.tr

NON-FINANCIAL REPORTING IN FINANCIAL SERVICES SECTOR: AN EMPIRICAL RESEARCH ON SUSTAINABILITY REPORTS

ABSTRACT

In present, many businesses are engaged in sustainability activities and present information about these activities to their stakeholders through sustainability reports. The aim of this study is to determine the disclosure level of non-financial information related to the sustainability activities in financial services sector in Turkey between 2011-2015 and demonstrate disclosure trends. For this purpose, the sustainability reports of selected banks have been systematically examined within certain categories and the results have been reported. In addition, the disclosure levels of categories for each bank is tested by two paired sample t-test whether there is a significant difference between the first and last sustainability reports. As a result of the study, it is determined that the disclosure level of "woman" and "health and safety at work" is increased significantly.

Keywords: Sustainability Reporting, Banks, Non-Financial Reporting

JEL Classification: M40, M41, Q56

1. GİRİŞ

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez 1987 yılında yayımlanan Bruntland Raporu'nda tanımlanmıştır. Raporunda kavram, *"gelecek neslin ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânlarından ödün verilmeksizin bugünkü neslin ihtiyaçlarının karşılanmasına dayalı ekonomik bir model"* olarak tanımlanmıştır. Kuşaklar arası kaynak dağılımının adaletini benimseyen sürdürülebilir kalkınmanın üç önemli boyutu bulunmaktadır. Bunlar ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliktir. Toplumun ve ekonominin bir parçası olan işletmeler ve finansal kurumlar için salt üretim ve kar maksimizasyonu odaklı faaliyet dönemi bitmiş durumdadır. İşletmeler, kurum ve kuruluşlar faaliyetlerinden dolayı sürdürülebilirlik algısı gereğince topluma ve çevreye karşı sorumlu davranmalıdırlar.

Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına paralel olan sürdürülebilirlik muhasebesi, kurum ve kuruluşların var olan sürdürülebilir performanslarını ve gelecekle ilgili sürdürülebilirlik sağlayan plan ve projelerini özetleyen raporların hazırlanarak paydaşlara sunulmasını sağlayan alt muhasebe dalıdır. Sürdürülebilirlik muhasebesinin amacı, sürdürülebilir faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin ölçülüp değerlendirilmesidir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de finansal hizmetler sektöründe finansal olmayan bilgilerin raporlanma düzeyini tespit etmek ve çalışma dönemi itibariyle bu bilgilere ilişkin trendleri ortaya koymaktır. Bu amaçla finansal olmayan bilgilerin raporlanmasında güncel bir araç olan sürdürülebilirlik raporları sistematik olarak incelenmiş ve sonuçlar raporlanmıştır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMI

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ulusların öncelikli hedefi, üretimin artırılarak ekonomik kalkınmanın sağlanması olmuştur. Hızlı sanayileşme sürecinde doğal kaynaklar israf edilerek çevreye zarar verilmiştir.

1960’lı yıllara gelindiğinde sanayiye dayalı kalkınma modelinin çevreye verdiği zararlar kabul edilmeye başlanmıştır. İlk kez 1962 yılında Rachel Carson, *Sessiz Geliş* isimli çalışmasında, tarımsal böcek ilaçlarının çevreye ve hayvanlara olası zararlarına vurgu yapmıştır. 1972 yılında Roma Klübü tarafından hazırlanan *Büyümenin Sınırları* başlıklı rapor, kalkınmanın doğaya olan zararına ilk kez değinen rapordur. Raporda, ekonomi ile çevre arasındaki ilişkinin birbirine bağlı olması gerektiği ve sanayiye dayalı kalkınma modelinin çevreye ciddi zararlar verdiği vurgulanmaktadır (Seydioğulları 2013, 21). Sürdürülebilir kalkınma kavramının tarihsel gelişimi Tablo 1’de görülebilmektedir.

Tablo 1. Sürdürülebilir Kalkınma Konusunda Gerçekleştirilen Uluslararası Görüşmeler

1972	Stockholm Konferansı	2002	Rio+10 Zirvesi
1987	Ortak Geleceğimiz Raporu	2006	AB 6. Çevre Programı
1992	Rio Zirvesi	2010	V. Dünya Kentsel Forumu
1996	Habitat II Zirvesi	2012	Rio+20: İstedığımız Gelecek
1997	Rio+5 Zirvesi		

Kaynak: Seydioğulları 2013, 21.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, sürdürülebilirlik kalkınma konusunda çeşitli uluslararası adımlar atılmıştır. Bunlardan ilki Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1972 yılında gerçekleştirilen “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı”dır. İsveç’in Stockholm şehrinde gerçekleşen bu konferansta çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik kavramları küresel bir anlam kazanmıştır. Bildiride yer alan “*insanlık, şimdiki ve gelecek nesiller için çevreyi korumak ve iyileştirmek zorundadır*” ifadesi ile sürdürülebilir kalkınma kavramının çevresel boyutuna dikkat çekilmiştir (Ünal ve Dımışkı 1999, 143).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez 1987’de Bruntland (Ortak Geleceğimiz) Raporu’nda Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından “*bugününün insan ihtiyaçlarının, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini feda etmeden karşılanabilmesi*” olarak ifade edilmiştir (UN 1987). 1992 yılında Rio de Jenerio’da gerçekleştirilen Rio Konferansı ile sürdürülebilir kalkınma, global ölçekte aktif bir politika haline gelmiştir. 178 ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen konferansta, sürdürülebilir kalkınma kavramının içeriği genişletilmiş ve tanımın temelinde doğa ile sağlıklı, uyumlu bir yaşam hakkı olduğu kabul edilmiştir (Tıraş 2012, 63). 1996 yılında İstanbul’da düzenlenen Habitat II Konferansı, insan yerleşmelerinin genelinde yaşanan sıkıntıları aşmak için yapılacak olan çalışmalara ışık tutan bir organizasyondur (www.csb.gov.tr). Habitat II toplantısının sürdürülebilir bir yerleşme ile herkese konut ve yeterli barınak başlıklı iki önemli konusu bulunmaktadır (www.imo.org.tr). 1997 yılında gerçekleştirilen Rio+5 Zirvesi, 1992 Rio Konferansı’nda alınan kararların, geçen beş yıllık süre zarfında nasıl ele alındığını, uygulanıp uygulanmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilmiştir. Zirve sonucunda, 1992 Zirvesi’nin başarılı ve somut bir girişim sunmadığı vurgulanmıştır (Seydioğulları 2013, 22). 2002 yılında gerçekleştirilen Rio+10 Zirvesi, Rio Zirvesi’nin son on yıllık değerlendirmesini sunmak için gerçekleştirilmiştir. Zirvenin sonuç bildirgesinde, yoksullukla mücadelenin, enerji arzı çeşitliliğinin ve buna bağlı olarak yenilenebilir enerji kullanımının artırılmasının ve ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulmasının 2005 yılına kadar başlatılması kararları alınmıştır (Özmehmet 2010, 11).

6. Çevre Eylem Programı’nda AB’nin çevre alanında alması gereken önlemlere yer verilmektedir. İklim değişikliği, doğa ve biyolojik çeşitlilik, çevre ve sağlık ile ilgili doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve atıkların yönetimi konuları öncelik alanları olarak belirlenmiştir (Çokgezen 2007, 96). 2012 Rio+20 Zirvesi’nde vurgulanan sürdürülebilirlik yaklaşımında, “*gelecek kuşaklara bir yük bırakmaksızın, bir kentin yaşam kalitesini ekolojik, kültürel, siyasi, kurumsal, toplumsal ve ekonomik bileşenler açısından geliştirmeyi*” öngörülmektedir. Zirvede sürdürülebilir gelişme ve yoksulluğun azaltılması çerçevesinde, yeşil ekonomi ve sürdürülebilir gelişme yeniden tartışılmıştır (Özcan 2016, 37-54).

Sürdürülebilirlik kavramı ekonomi, çevre ve toplum olmak üzere üç boyutu kapsamaktadır. İlk zamanlar ayrı ayrı ele alınan bu boyutların zamanla sürdürülebilirlik stratejilerinin gerçekleştirilmesinde bir bütün olarak ele alınmaları gereği anlaşılmıştır. *Ekonomik kalkınma açısından sürdürülebilirlik*, ekonomik faaliyetler gerçekleştirilirken kaynak kullanımına dikkat

etmek ve bu bilinçle üretimde bulunmak anlamına gelmektedir. Ekonomi, topluma bağımlı şekilde var olmakta; toplum ise varlığının devamı için çevreye ihtiyaç duymakla beraber insan faaliyetlerinden etkilenmektedir (Giddings ve diğerleri 2002, 191). *Çevrenin korunmasına yönelik sürdürülebilirlik*, insan faaliyetleri sonucu zarar gören doğanın tahribatını azaltmakla ilgidir (Alpagut 2010, 65). İnsan sağlığının, hava, su ve toprak kalitesinin korunması anlamına gelen biyoçeşitliliğin korunması, ancak sürdürülebilir bir çevre anlayışı ile mümkündür. Bu nedenle çevreye daha duyarlı ekonomik kalkınma modelleri benimsenmelidir. Çünkü bozulan bir çevreyi, bozulduktan sonra onarmak, korumaktan daha zordur (Kaypak 2011, 26). *Sosyal açıdan sürdürülebilirlik* ise, sadece tüketen bir toplum değil, tüketimde bulunurken çevreye duyarlı ve çevreye en az zarar veren tüketici profiline oluşturulmasını öngörmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik aynı zamanda, toplumlararası eşitsizliğin ortadan kaldırılması, kültürel sistemin devamı gibi kavramları içeren insan odaklı bir olgudur. Bunun yanı sıra eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetlerin sağlanması, gelir dağılımı adaletsizliğinin ve cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması anlayışının benimsenmesidir. Sürdürülebilir kalkınma ekonomik, çevresel ve sosyal ilkelerin eşanlı olarak gözetilmesiyle mümkün olmaktadır (Sarıkaya ve Kara 2007, 224).

3. KURUMSAL RAPORLAMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Kurumsal raporlama, işletmelerin ayrılmaz bir parçasıdır. Finansal raporlar temel olarak işletmelerin finansal performansını, faaliyet sonuçlarını ve nakit akışlarını gösteren raporlardır. Finansal raporlar, işletmenin paydaşlarının işletmeyle ilgili ekonomik kararlar verirken başvurdukları en önemli bilgi kaynaklarıdır.

Halka açık işletmelerin finansal raporlarını yayımlama zorunluluğu, 1930'larda yaşanan Büyük Buhran'ın etkisiyle Amerika Birleşik Devletleri'nde 1933 yılında yapılan yasal düzenlemelerle birlikte başlamaktadır (Karğın ve diğerleri 2013, 30). Yaşanan büyük krizin yatırımcı güvenine zarar verdiğini düşünen ABD, Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC)'nu kurarak, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerini (US-GAAP) oluşturmuş ve borsada işlem gören şirketlerin finansal bilgilerinin yayınlanmasını zorunlu hale getirmiştir (Aras ve Sarioğlu 2015, 21). Finansal raporlamanın yatırımcı güvenini arttırdığını gören ülkeler, benzer düzenlemelerle işletmelerin finansal raporlarını yayımlamalarını talep etmişlerdir.

Küreselleşmeyle birlikte, işletmelerin faaliyetlerinin ulusal sınırları aşması, internet tabanlı finansal raporlama, işletmelerin başka ülkelerin borsalarında işlem görebilme imkanının ortaya çıkması ve sınır ötesi yatırımlar gibi sebeplerle muhasebede uluslararası standartların geliştirilmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir. Uluslararası muhasebe standartlarıyla ilgili süreç 1960'lara kadar eskiye dayanmakta ise de, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından 2001 yılından beri ilke bazlı standartlar yayınlamakta ve bu standartlar birçok ülke tarafından gönüllü olarak kabul görmektedir (Arıcı ve Karğın 2017, 216).

1980'lerden sonra ekonominin daha fazla bilgi odaklı olması, daha az makine ve fiziksel güce dayalı olması ile birlikte bir firmanın değeri sadece defter değeri ile ölçülemez duruma gelmiştir (Eccles ve Serafeim 2014, 4). Büyük bir hızla artan teknolojik gelişmeler ile birlikte çevresel konulara olan duyarlılığın artması finansal raporların son yıllarda tarafların bilgi ihtiyacını gidermede yetersiz kaldığını ortaya koymuştur (Büdeyri ve Kısa 2016, 183). Makine ve emeğe dayalı üretim giderek azalırken, bilgiye dayalı üretimin artması ile birlikte şirketlerin varlıkları, bilançolarında gözükmeyen gayri nakdi varlıklara kaymış durumdadır. Finansal raporlar, gayri nakdi varlıkları sunmada yetersiz kalmaktadırlar (Altınay 2016, 48). Ayrıca finansal raporlamanın en sık eleştirilen tarafından bir tanesi de sosyal, çevresel ve toplumla ilgili raporlamayı içermemesidir (Aydın 2015, 62).

Finansal olmayan bilgilerin raporlanması çabası, geçmişten günümüze dört aşama geçirmiştir. Birinci aşama; 1960-1970'li yıllarda, sanayi devriminden bu yana üretiminin ve makineleşmenin, çevreye verdiği zararın azaltılmaya çalışıldığı süreçtir. İkinci aşama; yaşanan doğal afet ve felaketler nedeniyle hükümetlerin işletmeler için düzenlemeler getirdiği 1980'li yıllardır. Üçüncü aşama, uluslararası organizasyonların bu konuda pek çok çalışma yaptığı 1990'lı yıllardır. Son aşama ise, üçlü performans ölçütleri esas alınarak, kurumsal sosyal sorumluluk raporlamasının daha gelişmiş hali olan sürdürülebilirlik raporlamasıdır (Akarçay 2014, 3).

4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI

Küreselleşme ile birlikte faaliyetlerini kendi sınırlarının dışına çıkarak gerçekleştiren işletmeler, toplum, çevre ve ekonomide küresel izler bırakmaktadırlar. Artan küresel etki ile birlikte toplumun ve işletme paydaşlarının işletmelerden beklentileri artmakta ve dolayısıyla

işletmelerin sorumlulukları artmaktadır. İşletmelerden salt üretim odaklı değil, üretimde bulunurken meydana getirdikleri sorunları ortadan kaldırmaları ve çözümün bir parçası olmaları beklenmektedir (Yangil 2015, 361).

Sürdürülebilirlik raporlaması, çoğunlukla gönüllülük esasına dayalıdır. Fakat bazı ülkeler raporlamanın zorunlu olması için bir takım düzenlemeler yapmaktadırlar. İsviçre, Norveç, Finlandiya, Danimarka, Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerde kurumsal sosyal sorumluluk/sürdürülebilirlik ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Geçtiğimiz son on yıl içerisinde sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili küresel düzeyde çeşitli standartlar geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi, Küresel Raporlama Girişimi (GRI), ISO 26000, SA 8800, ISO 14001'dir. En yaygın olarak kullanılan standart, 1997 yılında yayınlanan GRI'dir (Bonson ve Bednarova 2015, 183). GRI'nin misyonu, her büyüklükteki ve her sektördeki kurumlar tarafından kullanılacak güvenilir raporlama çevresi oluşturarak, raporlamanın standart hale getirilmesidir (www.globalreporting.org).

Sürdürülebilirlik raporları; hissedarlar, olası yatırımcılar, çalışanlar, müşteriler, akademisyenler, ilgili diğer gruplar tarafından değerlendirilmekte olduğu için farklı paydaşların farklı beklentileri olmaktadır (Hoşnut 2015, 120). Paydaşların beklentilerini karşılayabilmek için geliştirilen sürdürülebilirlik raporlamasının öne çıkan nedenleri şu şekilde sıralanmıştır (Aksoy 2013, 1-2):

- Küresel ısınmanın etkisiyle meydana gelen iklim değişikliğinin akabinde yaşanan çevresel felaketlerin, işletmelerin faaliyetlerinde daha dikkatli davranmalarını zorunlu kılması,
- Uluslararası düzeyde gerçekleştirilen ticari anlaşmalarda öne çıkan ve uluslararası finans kuruluşlarının kredi kullanım şartlarında “sürdürülebilirlik” kriterinin yer almaya başlaması,
- Yatırımcıların sadece şirketin ekonomik verimliliğine odaklanmayıp, sosyal ve çevresel performanslarını da değerlendirmeye başlamaları,
- Müşterilerin ve tüketicilerin, şirketlerin sosyal ve çevresel performansını değerlendirip, tercihlerini bu şekilde yapmaya başlamaları,
- Çevreye ve topluma duyarlı işletmelerin, marka değerinin ve itibarının yükseleceği görüşünün hakim olmaya başlaması,

- Borsada işlem gören şirketlerin finansal performanslarının açıklanmasına ilaveten sosyal ve çevresel performanslarını açıklama zorunluluğunun getirilmesi,
- İşletmelerin uzun vadede devamlılığının sosyal, çevresel ve ekonomik kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasına bağlı olduğunun ve rekabet avantajının bu sayede gerçekleştirileceğinin benimsenmesi.

Faktörler göz önüne alındığında, işletmeler uzun vadede değer yaratmak ve rekabet avantajı elde edebilmek için politikalarına sürdürülebilirlik ekseninde devam etmek zorunda kalmışlardır. Sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletme sayısı her geçen gün artmaktadır. 2015 yılında KPMG tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre; N100¹ şirketlerinin üçte biri sürdürülebilirlik raporlaması yaparken, G250² şirketleri arasında sürdürülebilirlik raporlaması oranı ise yüzde 90'dır (www.kpmg.com).

5. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASIYLA İLGİLİ AMPİRİK LİTERATÜR

Günümüzde yaşanan hızlı değişimler neticesinde çağdaş yönetim anlayışında ortaya çıkan yeni eğilimlerle birlikte, işletmelerin raporladıkları kar rakamları tek başına yeterli olamamaktadır. Hizmetler sektörü, özellikle de bankalar bu eğilimlerden çok fazla etkilenmektedir (Tek ve Gümüş 2006, 13). Konu ile ilgili literatür taraması yapıldığında, çok sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Aşağıda bankacılık sektörü üzerine yapılan çalışmaların bir kısmı özetlenmiştir.

Parlakkaya ve diğerleri (2016), Türkiye'deki bankaların kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) raporlarını karşılaştırabilmek ve değerlendirebilmek için Küresel Raporlama Girişimi şablonunu baz almışlardır. Türkiye'de 2015 Ocak ayı itibarıyla 51 bankanın faaliyet gösterdiği yalnız 12 bankanın sosyal sorumluluk faaliyetlerini raporladıkları bilgisine ulaşılmıştır. 10 bankanın GRI standartlarına uyumlu bir şekilde rapor hazırladıklarını öne belirtmişlerdir. Fidan ve Şentürk (2017), örnek olay tarama modeli kullanılmışlar ve sonucunda Akbank, Garanti Bankası ve İş Bankası'nın KSS uygulamalarında işbirliğini önemsedikleri bulgusuna varmışlardır. Özçelik ve Öztürk (2014), Türkiye'de faaliyet gösteren ve sürdürülebilirlik raporu

¹ 45 ülkenin her birinde geliri en yüksek 100 şirket. Dünya çapında toplam 4500 şirket, Bankalar bu örneğin yaklaşık %7'sini oluşturmaktadır.

² Fortune 500, 2014 listesinde tanımladığı gibi dünyanın en büyük 250 şirketi. Bankalar bu örneklemin % 12'sini oluşturmaktadır.

yayınlamış bankaların 2011 yılı sürdürülebilirlik performansını analiz etmiş ve neticesinde, Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası'nın sürdürülebilirlik performansı açısından birinci olduğu bulgusuna erişmişlerdir. Ada ve Kılıç (2014), sürdürülebilir bankacılık kavramını ve Türkiye ile Avrupa Birliği'nde faaliyet gösteren bankaların sürdürülebilir kalkınmaya katkılarını seçilen bankalar kapsamında incelemişlerdir. Sonuç olarak AB'ndeki bankaların faaliyetlerinin, kamunun ve kurumların sosyal ve çevresel konular hakkında duyarlı olduklarından dolayı çevresel ve sosyal konulara önem verdikleri yargısına varmışlardır.

6. UYGULAMA

6.1. Amaç, Veri ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de 2011-2015 yılları arasında finansal hizmetler sektöründe finansal olmayan bilgilerin raporlanma düzeyini tespit etmek ve çalışma dönemi itibariyle bu bilgilere ilişkin trendleri ortaya koymaktır. Çalışmanın kapsamını, kurumsal sürdürülebilirlik raporları veri tabanında (www.kurumsalsurdurulebilirlik.com) veya bankaların kendi web sayfalarında en az iki sürdürülebilirlik raporu bulunan bankalar oluşturmaktadır. Bu bankalar ve raporları aşağıdaki Tablo 2'de görülebilmektedir.

Tablo 2. Sürdürülebilirlik Raporlarının Bankalara ve Yıllara Göre Dağılımı

Bankalar	2011	2012	2013	2014	2015
Türkiye İş Bankası	X	✓	✓	✓	✓
Garanti Bankası	✓	X	✓	✓	✓
Akbank	✓	✓	✓	✓	✓
Yapı Kredi Bankası	✓	✓	✓	✓	✓
Şekerbank	X	X	✓	X	✓
TSKB	✓	X	✓	X	✓

Yapılan araştırmada bankacılık sektöründe ilk sürdürülebilirlik raporlamasının 2008 yılında TSKB tarafından yapıldığı ve 2008-2015 yılları arasında toplam 28 adet rapor yayımlandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte yapılan analizlerde karşılaştırılabilirliğin sağlanabilmesi amacıyla çalışma dönemi, 2011-2015 olarak belirlenmiş ve söz konusu dönemdeki 23 rapor incelemeye alınmıştır.

Çalışmada yöntem olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, yazılı ve görsel metinlerin analizi için kullanılan nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan analiz şeklidir (Özdemir 2010, 335). İçerik analizlerinde, çalışma konusuna ilişkin standart kategorilerin

bulunmaması ve kategorilerin araştırmacıların öznel yaklaşımlarından etkilenmesi bu tür çalışmaların önemli kısıtlarından biridir.

Sürdürülebilirlik raporları temel olarak ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bu araştırmanın konusunu bankaların sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik hakkındaki açıklamaları oluşturmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarında ortak bir dilin olmaması nedeniyle alt kategoriler belirlenirken, incelenen sürdürülebilirlik raporlarındaki açıklanma düzeyleri dikkate alınmıştır. Söz konusu alt kategorilerin arttırılabilirliği mümkündür. Ancak kategori sayısının arttırılmasının karşılaştırılabilirliği azalttığı görüldüğünden, nihai olarak iki ana kategoride yer almak üzere toplam yedi alt kategoride karar kılınmıştır.

Çalışmada sosyal sürdürülebilirlik için dört alt kategori belirlenmiştir:

❖ *Eğitim ve Öğretim:* Çalışanların hizmet içi eğitimi, toplumun eğitimine katkılar, yetişkinlere finansal okur yazarlık eğitimleri, tasarruf eğitimleri, işaret dili eğitimi, girişimcilik eğitimleri vb.

❖ *Kadın:* Kadınların sosyal ve ekonomik olarak güçlendirilmesi, kadın çalışan sayısının arttırılması, kadın girişimcilere yönelik eğitimler vb.

❖ *İş Sağlığı ve Güvenliği:* Sağlıklı ve güvenli iş yerleri için yapılan uygulamalar, çalışan sağlığı ve güvenliğini önemsenmesi, farkındalıkları arttırmak adına eğitim programlarının düzenlenmesi vb.

❖ *Kültür – Sanat ve Spor:* Sanata destek, sergi açma fırsatları, sportif faaliyetlere destek vb. yer almaktadır.

Sürdürülebilirliğin ikinci boyutu olan çevresel sürdürülebilirlik için üç alt kategori belirlenmiştir:

❖ *Enerji:* Yenilenebilir enerji kaynaklarına fon sağlanması, enerji tasarrufu, enerjiyi daha yeşil kullanmak, yenilenebilir enerji projeleri ile cari açığı azaltmak vb.

❖ *Karbon Emisyonu:* Karbon emisyonlarını azaltma faaliyetleri, müşterilerini çevresel ayak izlerini azaltmaları konusunda bilgilendirmeleri, yenilenebilir enerjiye yatırım yapmak vb.

❖ *Geri Dönüşüm*: Kağıt, plastik, cam kullanımını azaltmak, atıkların yeniden kullanılmasını sağlamak, çevre dostu malzeme kullanımı ile geri dönüştürülebilir madde kullanılmasını sağlamak vb. yer almaktadır.

Her bankanın çalışma dönemi boyunca yayınlamış oldukları sürdürülebilirlik raporları alt kategoriler açısından incelenmiş ve bu alt kategorilerin raporlarda yer alma sıklıkları (kelime sayısı) belirlenmiştir. Alt kategorilerin frekans toplamları, ait oldukları ana kategorinin frekansını oluşturmaktadır.

Çalışmanın iki ana ve yedi alt hipotezi söz konusudur. Hipotezler aşağıdaki gibidir:

H1: Bankaların ilk sürdürülebilirlik raporları (İSR) ile son sürdürülebilirlik raporları (SSR)'ndaki sosyal sürdürülebilirlik açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H1.1: Bankaların İSR ile SSR'ndaki eğitim ve öğretim kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H1.2: Bankaların İSR ile SSR'ndaki kadın kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H1.3: Bankaların İSR ile SSR'ndaki iş sağlığı ve güvenliği kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H1.4: Bankaların İSR ile SSR'ndaki kültür –sanat ve spor kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H2: Bankaların İSR ile SSR'ndaki çevresel sürdürülebilirlik açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H2.1: Bankaların İSR ile SSR'ndaki enerji kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H2.2: Bankaların İSR ile SSR'ndaki karbon emisyonu kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H2.3: Bankaların İSR ile SSR'ndaki geri dönüşüm kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

İçerik analizi ile ana ve alt kategoriler için açıklanma düzeyleri (frekanslar) bulunduktan sonra bankaların ilk yayınladıkları sürdürülebilirlik raporları ile son yayınladıkları

sürdürülebilirlik raporlarında her bir ana ve alt kategorinin açıklanma düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız iki örneklem t-testi ile araştırılmıştır. Bağımlı iki örneklem t-testi istatistiği aşağıdaki gibi gösterilebilir (Özdamar 2009, 307);

$$t = (\bar{X}_F * \sqrt{n}) / S_F$$

(1)

$\bar{X}_F$ = farkların ortalaması,

S_F = farkların standart sapmasıdır

n = örneklem sayısı

Bu amaçla ilk olarak, testte kullanılan verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler sunulmuştur. Daha sonra bağımsız iki örneklem t-testinin uygulanabilmesi için gerekli olan normal dağılım koşulunun sağlanıp sağlanmadığı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile sınanmıştır. Analizlerde SPSS 24 Paket Programı kullanılmıştır.

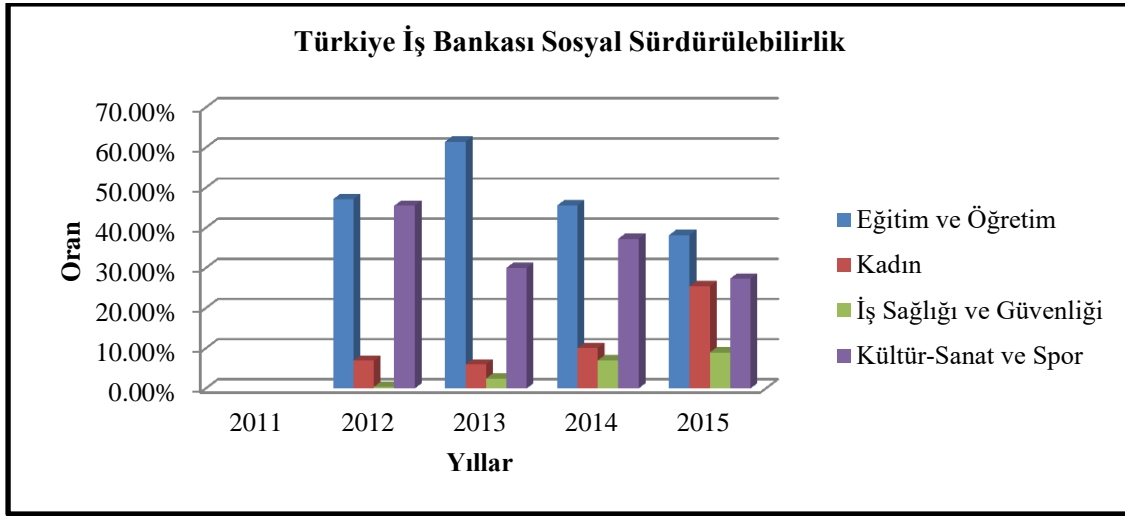
6.2. İçerik Analizine İlişkin Bulgular

Türkiye İş Bankası, Garanti Bankası, Akbank, Yapı Kredi Bankası sürdürülebilirlik raporlarını birer yıllık yayımlarken, Şekerbank ve TSKB ikişer yıllık döngülerde yayımladıkları görülmüştür. Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlaması zorunlu olmadığından bankaların raporlarında referans aldıkları ilke ve standartlar birbirinden farklı gerçekleşmiştir. Bununla birlikte en çok kullanılan GRI ilkeleridir. Sosyal sürdürülebilirlik için belirlenen dört alt kategoriye ilişkin içerik analizi sonuçları banka ve yıl bazında aşağıdaki tablo ve grafiklerde raporlanmıştır.

Tablo 3. Türkiye İş Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	-	116	174	104	81	475
	(%)*	-	47,15	61,48	45,61	38,21	49,02
Kadın	(f)	-	17	17	23	54	111
	(%)*	-	6,91	6,01	10,09	25,47	11,46
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	-	1	7	16	19	43
	(%)*	-	0,41	2,47	7,02	8,96	4,44
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	-	112	85	85	58	340
	(%)*	-	45,53	30,04	37,28	27,36	35,09
Toplam	(f)	-	246	283	228	212	969
	(%)**	-	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklamalar: f:İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

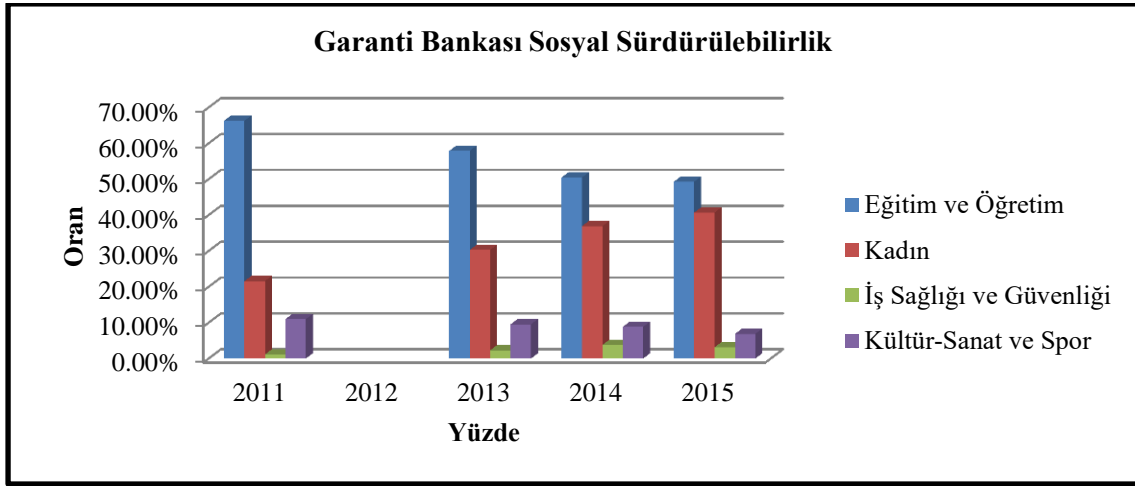
Grafik 1. Türkiye İş Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 3 ve Grafik 1'den görüleceği üzere Türkiye İş Bankası sürdürülebilirlik raporlamasına 2012 yılında başlamıştır. Bulgular incelendiğinde, 2012-2015 yıllarında Türkiye İş Bankası sosyal sürdürülebilirlik alt kategorilerinde açıklama düzeyi en yüksek, eğitim ve öğretimdir. İkinci sırada kültür-sanat ve sporun geldiği görülmektedir. Kadın, iş güvenliği ve sağlığı alanındaki açıklamaların yıllar itibariyle artış gösterdiği gözlenmiştir.

Tablo 4. Garanti Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	175	-	176	160	172	683
	(%)*	66,29	-	57,89	50,47	49,28	55,35
Kadın	(f)	57	-	92	117	142	408
	(%)*	21,59	-	30,26	36,91	40,69	33,06
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	3	-	7	12	11	33
	(%)*	1,14	-	2,30	3,79	3,15	2,67
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	29	-	29	28	24	110
	(%)*	10,98	-	9,54	8,83	6,88	8,91
Toplam	f	264	-	304	317	349	1234
	(%)**	100,00	-	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklamalar: f:İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

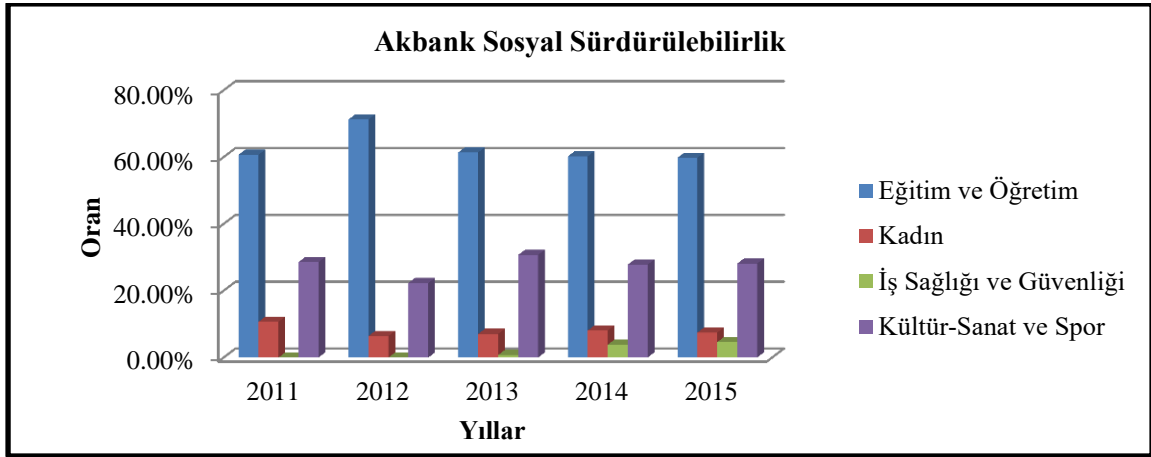
Grafik 2. Garanti Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Garanti Bankası 2011-2015 sosyal sürdürülebilirlik kategorisinde, eğitim ve öğretim alt kategorisinin açıklanma düzeyi %55,35'lik oranla birinci sırada yer almaktadır. Kadın kategorisi %33,06'lık oranla ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü olarak kültür – sanat ve spor kategorisi %8,91'lik oranla yer alırken, dördüncü olarak ise %2,67'lik oranla iş sağlığı ve güvenliği gelmektedir.

Tablo 5. Akbank Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	136	166	156	156	168	782
	(%)*	60,71	71,24	61,42	60,23	59,79	62,51
Kadın	(f)	24	15	18	21	21	99
	(%)*	10,71	6,44	7,09	8,11	7,47	7,91
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	0	0	2	10	13	25
	(%)*	0,00	0,00	0,79	3,86	4,63	2,00
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	64	52	78	72	79	345
	(%)*	28,57	22,32	30,71	27,80	28,11	27,58
Toplam	(f)	224	233	254	259	281	1251
	(%)**	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklamalar: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

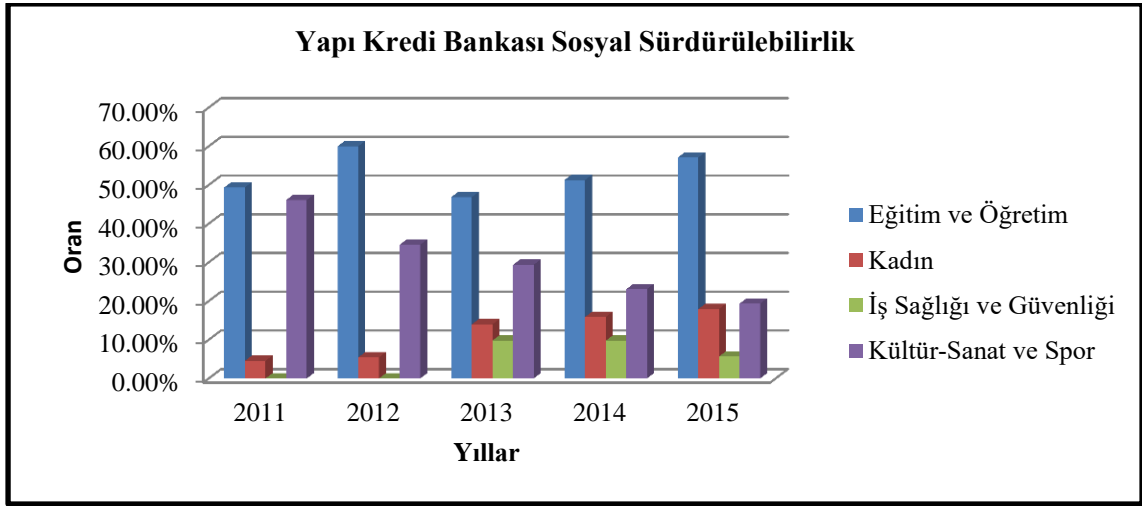
Grafik 3. Akbank Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 5 ve Grafik 3'ten görüleceği üzere Akbank her yıl düzenli rapor yayınlamaktadır. Akbank, 2011-2015 döneminde eğitim kategorisi % 62,51'lik oranla birinci sırada yer almakta, ikinci olarak kültür-sanat ve spor üçüncü olarak kadın ve son olarak ise iş sağlığı ve güvenliği içeriği yer almaktadır.

Tablo 6. Yapı Kredi Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	76	99	67	100	121	463
	(%)*	49,35	60	46,85	51,28	57,08	53,28
Kadın	(f)	7	9	20	31	38	105
	(%)*	4,55	5,45	13,99	15,9	17,92	12,08
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	0	0	14	19	12	45
	(%)*	0	0	9,79	9,74	5,66	5,18
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	71	57	42	45	41	256
	(%)*	46,1	34,55	29,37	23,08	19,34	29,46
Toplam	(f)	154	165	143	195	212	869
	(%**)	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklamalar: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

Grafik 4. Yapı Kredi Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

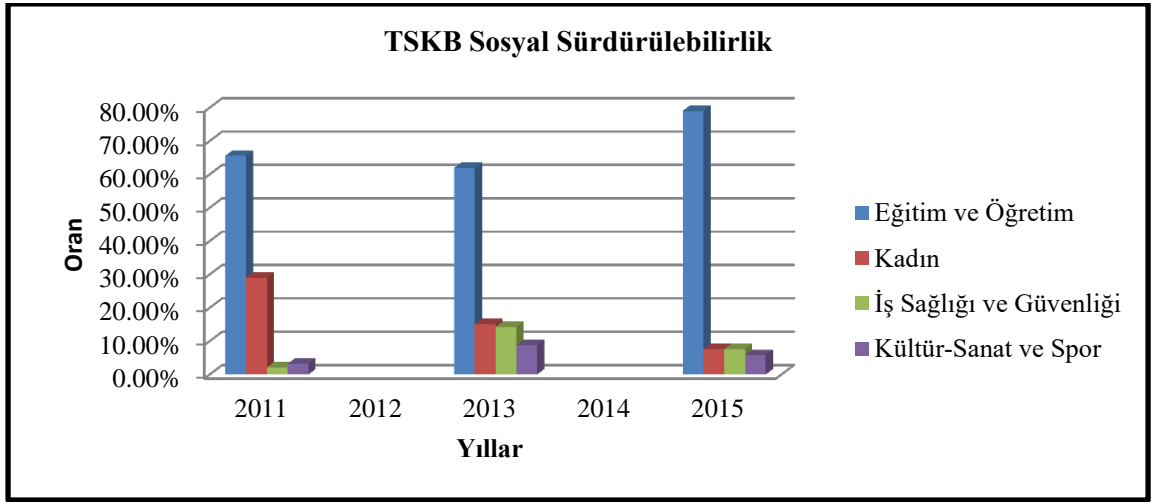
Yapı Kredi Bankası her yıl düzenli rapor yayınlamıştır. Raporlarında %53,28’lik oranla eğitim kategorisi birinci sırada yer almaktadır. %29,46’lık oranla kültür – sanat ve spor yer almaktadır. Üçüncü sırada yer alan kadın kategorisinin içeriği ise yıllar ilerledikçe içeriği artmıştır.

Tablo 7. TSKB Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	61	-	78	-	177	316
	(%)*	65,59	-	61,90	-	79,02	71,33
Kadın	(f)	27	-	19	-	17	63
	(%)*	29,03	-	15,08	-	7,59	14,22
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	2	-	18	-	17	37
	(%)*	2,15	-	14,29	-	7,59	8,35
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	3	-	11	-	13	27
	(%)*	3,23	-	8,73	-	5,80	6,09
Toplam	(f)	93	-	126	-	224	443
	(%)**	100,00	-	100,00	-	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

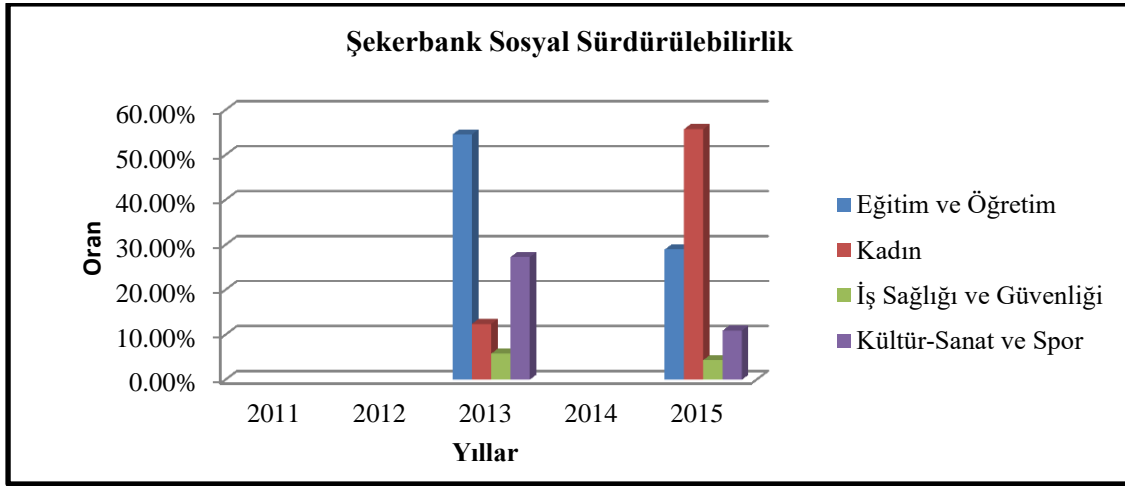
Grafik 5. TSKB Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 7 ve Grafik 5'den görüleceği üzere TSKB, raporlarını iki yıllık aralıklarla yayınlamaktadır. Açıklanma düzeyleri açısından %71,33'lük oranla birinci sırada yer alan eğitim ve öğretim kategorisinin ardından %14,22 ile kadın kategorisi gelmektedir.

Tablo 8. Şekerbank Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler		2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	-	-	66	-	53	119
	(%)*	-	-	54,55	-	28,96	39,14
Kadın	(f)	-	-	15	-	102	117
	(%)*	-	-	12,40	-	55,74	38,49
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	-	-	7	-	8	15
	(%)*	-	-	5,79	-	4,37	4,93
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	-	-	33	-	20	53
	(%)*	-	-	27,27	-	10,93	17,43
Toplam	(f)	-	-	121	-	183	304
	(%)**	-	-	100,00	-	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplam

Grafik 6. Şekerbank Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

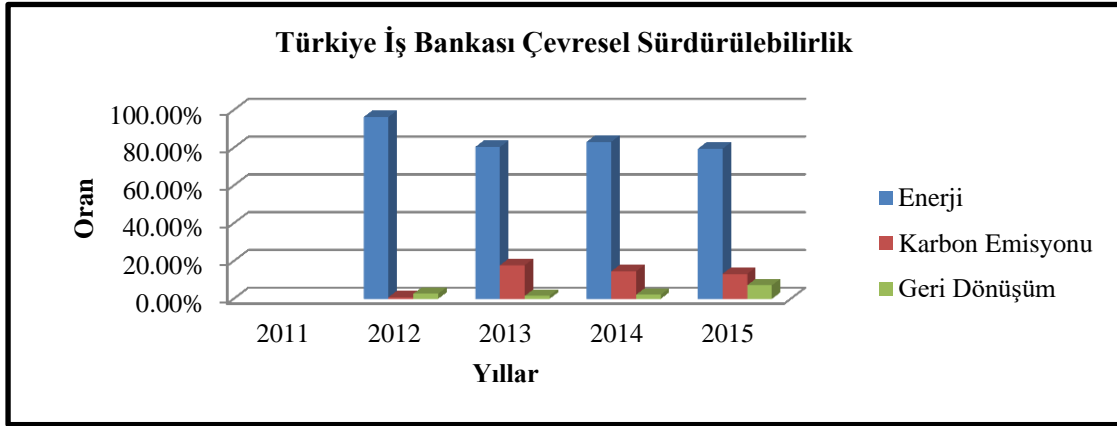
Şekerbank'ın 2011-2015 yılları arasında iki raporu bulunmaktadır. Bu raporlarda %39,14'lük içerik ile eğitim ve öğretim kategorisi ve %38,49'luk oranla kadın kategorisi en çok açıklama düzeyine sahiptir.

Çevresel sürdürülebilirlik için belirlenen üç alt kategoriye ilişkin sonuçlar aşağıda banka ve yıl bazında raporlanmıştır.

Tablo 9. Türkiye İş Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	-	107	99	114	66	386
	(%)*	-	96,40	80,49	83,21	79,52	85,02
Karbon Emisyonu	(f)	-	1	22	20	11	54
	(%)*	-	0,90	17,89	14,60	13,25	11,89
Geri Dönüşüm	(f)	-	3	2	3	6	14
	(%)*	-	2,70	1,63	2,19	7,23	3,08
Toplam	(f)	-	111	123	137	83	454
	(%)**	-	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

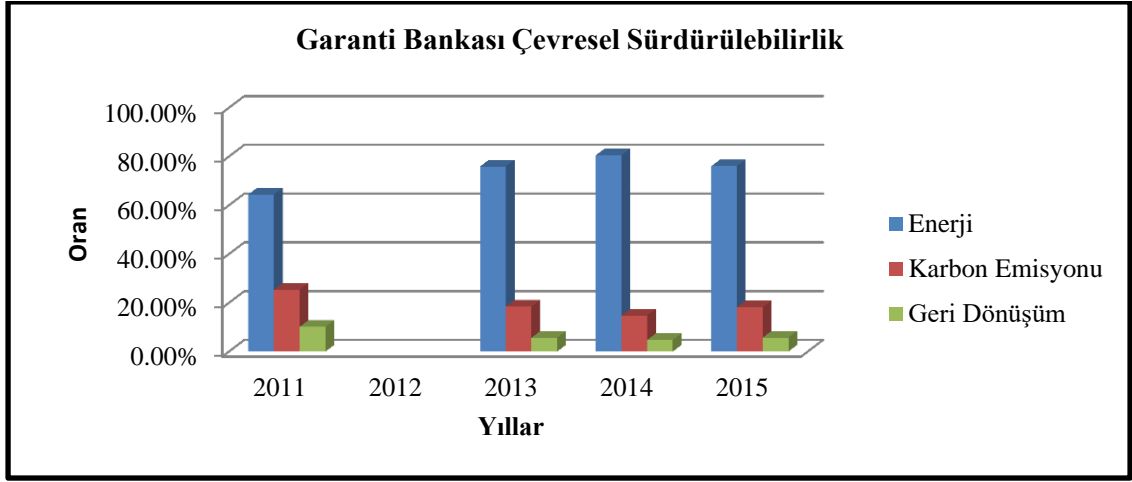
Grafik 7. Türkiye İş Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Bulgulardan görüleceği üzere, Türkiye İş Bankasının 2011-2015 sürdürülebilirlik raporlarında çevresel sürdürülebilirlik kategorisinde %85,02'lik açıklanma düzeyiyle enerji kategorisi birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada karbon emisyonu üçüncü sırada ise geri dönüşüm kategorisi yer almaktadır.

Tablo 10. Garanti Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	76	-	107	136	146	465
	(%)*	64,41	-	75,89	80,47	76,04	75,00
Karbon Emisyonu	(f)	30	-	26	25	35	116
	(%)*	25,42	-	18,44	14,79	18,23	18,71
Geri Dönüşüm	(f)	12	-	8	8	11	39
	(%)*	10,17	-	5,67	4,73	5,73	6,29
Toplam	(f)	118	-	141	169	192	620
	(%)**	100,00	-	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

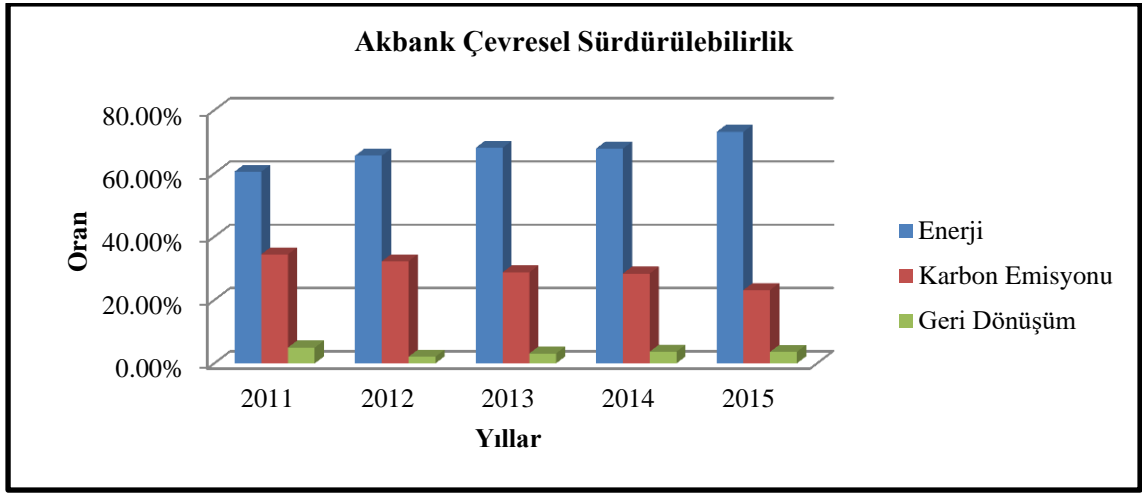
Grafik 8. Garanti Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Garanti Bankasında enerji kategorisi %75,00'lik oranla birinci sırada yer almaktadır. %18,71'lik oranla karbon emisyonu ikinci sırada yer alırken üçüncü olarak geri dönüşüm kategorisi yer almaktadır.

Tablo 11. Akbank Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	109	124	109	110	120	572
	(%)*	60,56	65,61	68,13	67,90	73,17	66,90
Karbon Emisyonu	(f)	62	61	46	46	38	253
	(%)*	34,44	32,28	28,75	28,40	23,17	29,59
Geri Dönüşüm	(f)	9	4	5	6	6	30
	(%)*	5,00	2,12	3,13	3,70	3,66	3,51
Toplam	(f)	180	189	160	162	164	855
	(%)**	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

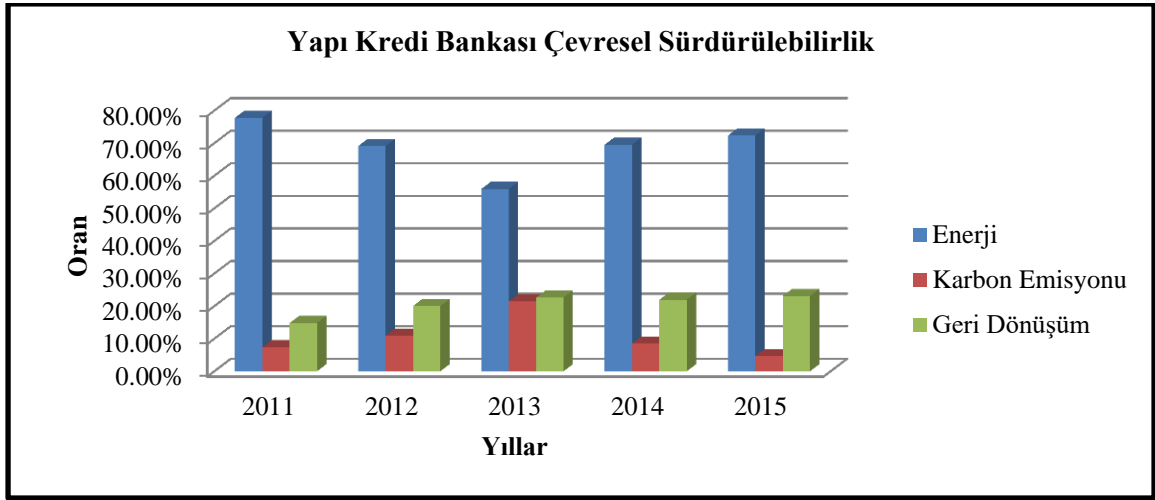
Grafik 9. Akbank Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Akbank'da her yıl içeriği artarak devam eden enerji kategorisi, %66,90'lık açıklanma düzeyiyle birinci sırada yer almaktadır. %29,59'luk oranla karbon emisyonu ve %3,51'lik oranla geri dönüşüm kategorisi yer almaktadır.

Tablo 12. Yapı Kredi Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	42	38	47	57	47	231
	(%)*	77,78	69,09	55,95	69,51	72,31	67,94
Karbon Emisyonu	(f)	4	6	18	7	3	38
	(%)*	7,41	10,91	21,43	8,54	4,62	11,18
Geri Dönüşüm	(f)	8	11	19	18	15	71
	(%)*	14,81	20,00	22,62	21,95	23,08	20,88
Toplam	(f)	54	55	84	82	65	340
	(%)**	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

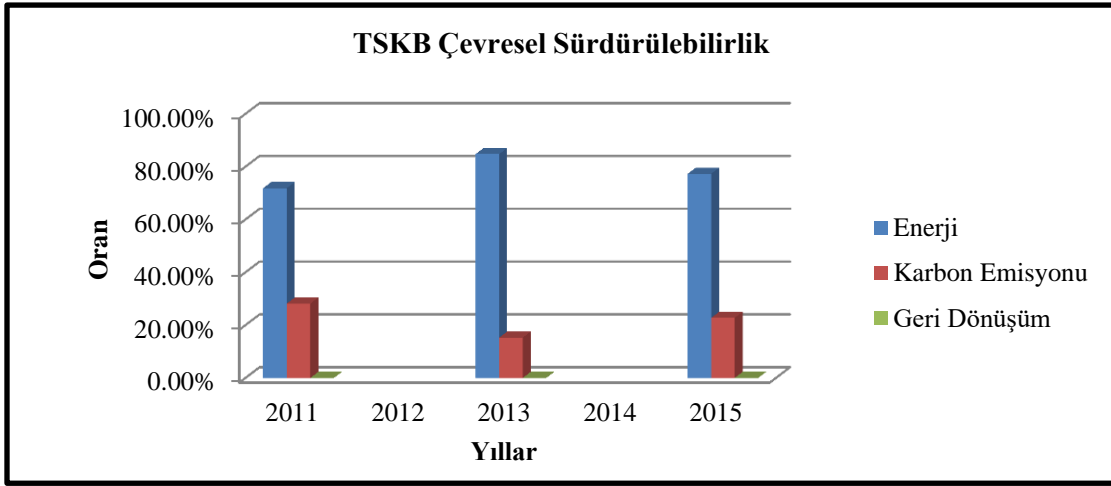
Grafik 10. Yapı Kredi Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yapı Kredi Bankasının her yıl yayınlanan raporlarında en fazla içeriğe sahip olan enerji kategorisi %77,94'lük açıklanma düzeyine sahiptir. İkinci olarak %20,88'lik oranla geri dönüşüm kategorisi ve üçüncü olarak ise %11,18'lik oranla karbon emisyonu yer almaktadır.

Tablo 13. TSKB Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	74	-	150	-	119	343
	(%)*	71,84	-	84,75	-	77,27	79,03
Karbon Emisyonu	(f)	29	-	27	-	35	91
	(%)*	28,16	-	15,25	-	22,73	20,97
Geri Dönüşüm	(f)	0	-	0	-	0	0
	(%)*	0,00	-	0,00	-	0,00	0,00
Toplam	(f)	103	-	177	-	154	434
	(%)**	100,00	-	100,00	-	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

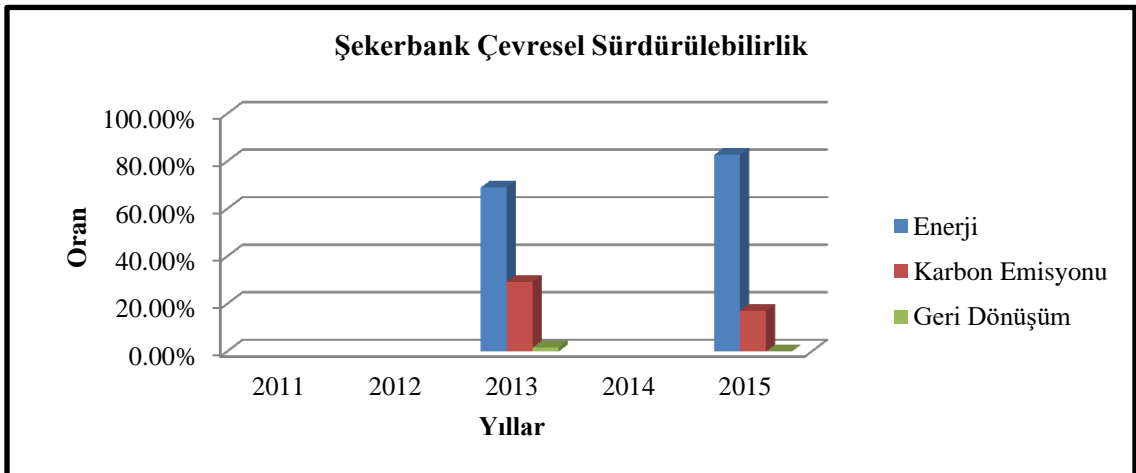
Grafik 11. TSKB Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Bulgulardan görüleceği üzere, TSKB çevresel sürdürülebilirlik faaliyetleriyle ilgili açıklamalarında %79,84 enerji kategorisine, %20,97 karbon emisyonuna yer vermektedir. Geri dönüşümle ilgili herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

Tablo 14. Şekerbank Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	-	-	80	-	139	219
	(%)*	-	-	68,97	-	82,74	77,11
Karbon Emisyonu	(f)	-	-	34	-	29	63
	(%)*	-	-	29,31	-	17,26	22,18
Geri Dönüşüm	(f)	-	-	2	-	0	2
	(%)*	-	-	1,72	-	0,00	0,70
Toplam	(f)	-	-	116	-	168	284
	(%)**	-	-	100,00	-	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

Grafik 12. Şekerbank Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

2013 yılında rapor yayınlamaya başlayan Şekerbank çevresel sürdürülebilirlikle ilgili olarak enerji kategorisinde %77,11, karbon emisyonu kategorisinde %22,18 yer verirken, geri dönüşümle ilgili açıklamalar yok denecek kadar (%0,70) azdır.

6.3. İstatistiksel Analizlere İlişkin Bulgular

Çalışma hipotezlerinin test edilebilmesi için elde edilen verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler aşağıda Tablo 15 ve 16'da sunulmuştur.

Tablo 15. Sosyal Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorilerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

		Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
Eğitim ve Öğretim	İSR	61	175	105,00	45,343
	SSR	53	177	128,67	52,343
Kadın	İSR	7	57	24,50	17,410
	SSR	17	142	62,33	49,690
İş Sağlığı ve Güvenliği	İSR	0	7	2,17	2,639
	SSR	8	19	13,33	4,033
Kültür	İSR	3	112	52,00	38,460
	SSR	13	79	39,17	25,404
SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	İSR	93	264	183,67	70,701
	SSR	83	349	226,83	88,312

Her bir bankanın ilk ve son sürdürülebilirlik raporlarında yer alan ana ve alt kategori açıklama düzeylerinden oluşan veri setine ilişkin tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, bankaların İSR'de eğitim ve öğretim kategorisinin minimum açıklama düzeyinin 61, maksimum açıklama düzeyinin 175 olduğu, örnekleme teşkil eden toplam 6 bankanın İSR'nda eğitim-öğretim açıklama düzeyinin ortalama 105 olduğu görülmektedir. Bankaların SSR'nda eğitim-öğretim kategorisine ilişkin açıklama düzeyinin ise; minimum 53, maksimum 177 olmak üzere ortalama 128 şeklinde olduğu dolayısıyla bankaların ortalama eğitim-öğretim açıklama düzeylerinin arttığı görülebilmektedir.

Tablo 16. Çevresel Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorilerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

		Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
Enerji	İSR	42	109	81,33	24,720
	SSR	47	146	106,17	40,336
Karbon Emisyonu	İSR	1	62	26,67	22,322
	SSR	3	38	25,17	14,593
Geri Dönüşüm	İSR	0	12	5,67	4,676
	SSR	0	11	4,00	4,427
ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	İSR	54	180	113,67	40,262
	SSR	65	192	137,67	51,189

Bankaların İSR'de enerji kategorisinin minimum açıklama düzeyinin 42, maksimum açıklama düzeyinin 109 olduğu, örnekleme teşkil eden toplam 6 bankanın İSR'nde enerji kategorisinin açıklama düzeyinin ortalama 81 olduğu görülmektedir. Bankaların SSR'nde enerji kategorisine ilişkin açıklama düzeyinin ise; minimum 47, maksimum 146 olmak üzere ortalama 106 şeklinde olduğu dolayısıyla bankaların ortalama enerji kategorisinin açıklama düzeylerinin arttığı görülebilmektedir.

Örneklemin normal dağılım testlerine ilişkin sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 17. Sosyal Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorilerine İlişkin Normallik Testi Sonuçları

Fark (SSR-İSR)	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	statistic	df	sig	statistic	df	sig
Eğitim ve Öğretim	0,189	6	0,200	0,932	6	0,598
Kadın	0,205	6	0,200	0,888	6	0,306
İş Sağlığı ve Güvenliği	0,222	6	0,200	0,943	6	0,681
Kültür – Sanat ve Spor	0,164	6	0,200	0,947	6	0,716
SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	0,249	6	0,200	0,901	6	0,382

Tablo 18. Çevresel Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorilerine İlişkin Normallik Testi Sonuçları

Fark (SSR-İSR)	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	statistic	df	sig	statistic	df	Sig
Enerji	0,187	6	0,200	0,939	6	0,654
Karbon Emisyonu	0,221	6	0,200	0,866	6	0,211
Geri Dönüşüm	0,178	6	0,200	0,979	6	0,949
ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	0,244	6	0,200	0,917	6	0,482

Tablo 17 ve 18'den her bir örneklem grubunun normal dağılım gösterdiği görülmektedir (sig. > 0,05). Çalışmanın hipotezlerini test eden bağımlı iki örneklem t-testi sonuçları aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 19. Sosyal Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorileri Bağımlı İki Örneklem t-testi Sonuçları

Kategoriler	Ort.	Std. Sapma	t	sig. (2 yönlü)
Eğitim ve Öğretim	23,667	53,939	1,075	0,332
Kadın	37,833	41,581	2,229	0,076*
İş Sağlığı ve Güvenliği	11,167	5,981	4,574	0,006***
Kültür – Sanat ve Spor	-12,833	25,872	-1,215	0,279
SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	43,167	66,961	1,579	0,175

Açıklama: *, ** ve ***, sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 19'dan görüleceği üzere kültür-sanat ve spor alt kategorisi hariç diğer kategorilerin ve sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisinin açıklanma düzeylerinde artış görülmüştür. İSR'nde ve SSR'nde kadın kategorisinin açıklanma düzeyindeki artış %10 düzeyinde, iş sağlığı ve güvenliği kategorisinin açıklanma düzeyindeki artış %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Eğitim-öğretim kategorisi ile sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisinin açıklanma düzeyinde gerçekleşen artışlar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Aynı şekilde kültür-sanat ve spor kategorisinin açıklanma düzeyinde gözlenen düşüş de istatistiksel olarak anlamlılığa sahip değildir.

Tablo 20. Çevresel Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorileri Bağımlı İki Örneklem t-testi Sonuçları

Kategoriler	Ort.	Std. Sapma	t	sig.(2 yönlü)
Enerji	24,833	41,311	1,472	0,201
Karbon Emisyonu	-1,500	12,243	-0,300	0,776
Geri Dönüşüm	-1,667	3,327	-1,227	0,274
ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	24,000	41,197	1,427	0,213

Çevresel sürdürülebilirlik ana ve alt kategorilerinin İSR'nde ve SSR'nde açıklanma düzeylerinde gerçekleşen değişiklikler istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, bankaların enerji tasarrufu ile ilgili açıklamalarının arttığını, karbon emisyonu ve geri dönüşüm kategorilerinin açıklanma düzeyinin azaldığını söylemek mümkündür.

7. SONUÇ

Çalışmada, bankacılık sektöründe 2011-2015 yılları arasında yayımlanan sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. Raporlarda yer alan sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik faaliyetleri alt kategorilere ayrılarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma sonucunda, Türkiye'de

bankacılık sektöründe sürdürülebilirlik faaliyetlerinin yıllar itibariyle izlediği trendler ortaya konmuştur. İncelenen raporlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; "kadın", "iş sağlığı ve güvenliği", "eğitim-öğretim" ve "enerji" kategorilerinin açıklanma düzeylerinde artış gözlenmiştir. Ancak yalnızca; "kadın" ve "iş sağlığı ve güvenliği" kategorilerindeki artış istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur. Özellikle son yıllarda ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği hakkında yapılan yasal düzenlemelerin bu artışta etkili olduğu düşünülmektedir. "Kültür-sanat ve spor", "karbon emisyonu" ve "geri dönüşüm" kategorilerinin açıklanma düzeyinde görülen azalışlar, istatistiksel olarak anlamlı olmasa bile dikkat çekicidir. Sonuç olarak, bankaların sürdürülebilirlik faaliyetlerine daha fazla ağırlık vermeleri gerektiği söylenebilir. Ayrıca düzenleyici ve denetleyici otoriteler tarafından sürdürülebilirlik raporlamasının teşvik edilmesi ya da zorunlu hale getirilmesi, bu faaliyetlerin artmasına katkı sağlayacaktır.

Raporlarda yer alan bilgilerin denetimden geçmemiş olmaları bu bilgilerin gerçeği tam olarak yansıtmayı yansıtmadığı konusunda önemli bir kısıt oluşturmaktadır. Bankacılık sektöründe sürdürülebilirlik raporlamasının çok yeni bir uygulama olması, raporlamanın gönüllülük esasına dayanması, mevcut rapor sayısının azlığı, referans alınan raporlama ilke ve standartlarının farklı olması, yayınlama döngülerinin farklılığı çalışmanın diğer kısıtlarıdır. İlerleyen zamanda çalışmanın bankacılık sektöründe daha uzun bir çalışma dönemiyle tekrarlanması düşünülebilir. Farklı sektörler için benzer ya da başka kategoriler kullanılarak yapılacak çalışmalar ile Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin trendler ortaya konması, mevcut durum analizi ve gelecek projeksiyonu açısından literatüre ve uygulayıcılara katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ada, A. A. ve Z. Kılıç. 2014. "Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Bankacılık: AB ve Türkiye’deki Uygulamalar", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (42).
- Akarçay, Ç. 2014. "Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu", Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 11 (42).
- Aksoy, Ç. 2013. Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Önerisi ve Türkiye’deki İşletmelerde Uygulanması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

- Alpagut, Y. 2010. "Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7 (14).
- Altınay, A. 2016. "Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (25).
- Aras, G. ve G. U. Sarıoğlu. 2015. "Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama", Tüsiad Yayınları, İstanbul.
- Arıcı, N. D. ve M. Karğın. 2017. "Muhasebe Bilgilerinin Kalitesini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Literatür İncelemesi", Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 24 (1).
- Aydın, S. 2015. "Kurumsal Raporlamanın Evrilme Sürecine İlişkin Bir İrdeleme", Mali Çözüm Dergisi, (130).
- Bonson, E. ve M. Bednarova. 2015. "CSR Reporting Practices of Eurozone Companies", Spanish Accounting Review, 18 (2).
- Büdeyri, T. ve A. Kısa. 2016. "Entegre Raporlama(ER): Literatür Araştırması", Proceedings of SOCINT 2016, 3rd International Conference on Education, Social Sciences and Humanities, 23-25 Mayıs 2016, İstanbul.
- Çokgezen, J. 2007. "Avrupa Birliği Çevre Politikası ve Türkiye", Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 23 (2).
- Eccles, R.G. ve G. Serafeim. 2014. "Corporate and Integrated Reporting : A Functional Perspective", Harvard Business School (<http://ssrn.com/abstract=2388716>).
- Fidan, Z. ve Z. A. Şentürk. 2017. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) Çalışmalarında İşbirliği: Akbank, Garanti Bankası ve Türkiye İş Bankası Üzerine Bir İnceleme", Selçuk İletişim Dergisi, 9 (4).
- Giddings, B., B. Hopwood ve G. O'Brien. 2002. "Environment, Economy and Society: Fitting them together into Sustainable Development", Sustainable Development, (10).
- Global Reporting Initiative (GRI). 2013. 2013 Global Conference on Sustainability and Reporting, <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/2013-GRI-Global-Conference-in-Review.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.05.2017).

- HABİTAT II- Zirveler Zirvesi – İnşaat Mühendisleri Odası. <http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/1163.pdf> (Erişim Tarihi: 21.11.2017).
- Hoşnut, S. 2015. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarında Söylem", İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (40).
- Karğın, S., H. Arıcı. ve H. Aktaş. 2013. "Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi", Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 6 (1).
- Kaypak, Ş. 2011. "Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13 (20).
- KPMG. 2015. Kurumsal Sorumluluk Raporlaması Araştırması: Değişen Akımlar, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2016/11/tr-kpmg-2015-kurumsal-sorumluluk-raporlamasi-arastirmasi.pdf> (Erişim Tarihi: 02.05.2017).
- Özcan, A. 2016. "Sürdürülebilirlik Ekseninde Yeni Çevresel Haklar Deneyimi ve Eko-Politik Bir Analiz: Güneş ve Rüzgar Hakları", Alternatif Politika, 8 (1).
- Özçelik, F. ve B. A. Öztürk. 2014. "Evaluation of Banks Sustainability Performance in Turkey with Grey Relational Analysis", Muhasebe ve Finansman Dergisi, (63).
- Özdamar, K. 2009. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, 7. Baskı, Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Özdemir, M. 2010. "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1).
- Özmehmet, E. 2010. "Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları", Journal of Yaşar University, 3 (12).
- Parlakkaya, R., H. Akmeşe ve K. Akmeşe. 2016. "Türk Bankacılık Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Farkındalık Düzeyi", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 18 (1).
- Sarıkkaya, M. ve F. Z. Kara. 2007. "Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık", Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 14 (2).
- Seydioğulları, H. S. 2013. "Sürdürülebilir Kalkınma için Yenilenebilir Enerji", Planlama Dergisi, 23 (1).

Tek, N. ve Y. Gümüş. 2006. "Finansal Hizmetler Sektöründe Finansal Olmayan Performans Ölçümlemesi: Japon Bankaları Örneği", Muhasebe ve Denetime Bakış, 19.

Tıraş, H. 2012. "Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2 (2).

Türkiye HABITAT III Ulusal Raporu https://www.csb.gov.tr/db/mpgm/eduardosya_/file/HABITAT/HABITAT%20III%20ULUSAL%20RAPOR_TR_FINAL_V2.pdf (21.11.2017).

UN (United Nations) Reports of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (Erişim Tarihi: Kasım 2017)

Ünal, S. ve E. Dımışkı. 1999. "UNESCO-UNEP Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye’de Ortaöğretim Çevre Eğitimi", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16 (17).

Yangil, F.M. 2015. "Kurumsal Sürdürülebilirlik Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporlarına Yönelik İçerik Analizi: Türkiye’deki En Büyük 100 Sanayi İşletmesi", İşletme Araştırmaları Dergisi, 7(3).

www.kurumsalsurdurulebilirlik.com (Erişim Tarihi: 30.07. 2017)